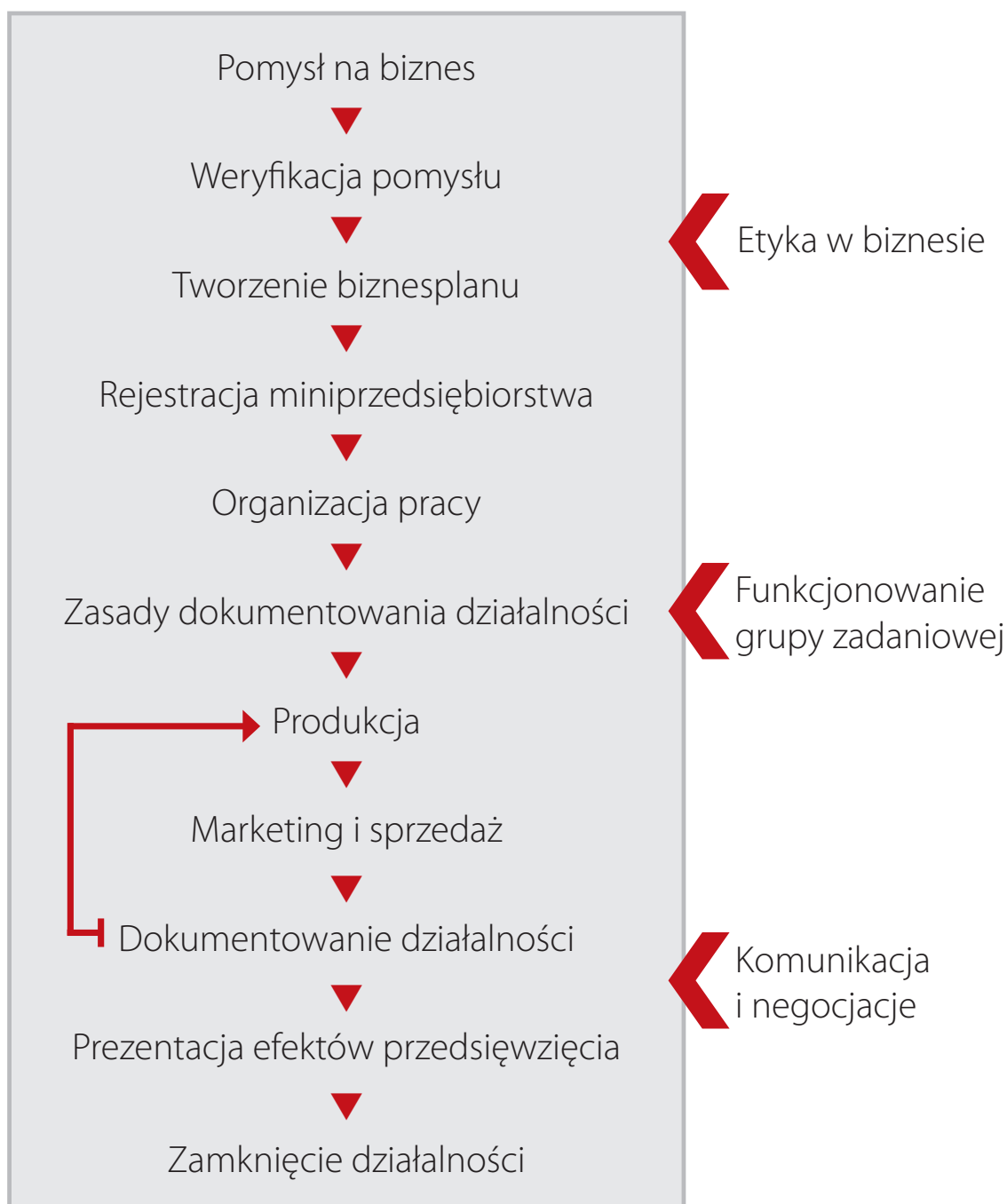

Działania nauczyciela

w programie „Młodzieżowe miniprzedsiewziętorstwo”

1. Zanim uczniowie przystąpią do gry „Młodzieżowe miniprzedsiewziętorstwo”
2. Funkcjonowanie miniprzedsiewziętorstwa

3. Wyciąganie wniosków do przyszłości zawodowej uczniów

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Fundacja
Młodzieżowej
Przedsiębiorczości**
A Member of JA Worldwide

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Pomysł na biznes

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest wymyślenie produktu lub usługi, jaką mogliby wykonywać i sprzedawać. W tej analizie uczniowie koniecznie powinni wziąć pod uwagę zasoby swojego zespołu (np. umiejętności, predyspozycje, zainteresowania, możliwości czasowe).

Nauczyciel

Pozwala uczniom na swobodne, niczym nieograniczone generowanie pomysłów. Nie ocenia propozycji uczniów.

Konsultant

Warto, by uczniowie porozmawiali z właścicielem małej firmy i dowiedzieli się, jaki był jego pierwszy pomysł na biznes oraz jakie były losy tego pomysłu (nieudany pomysł jest również znakomitym przykładem dla uczniów).

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Od hobby do biznesu	ćwiczenie	Pokazanie, w jaki sposób własne zainteresowania mogą stać się podstawą do podjęcia działalności gospodarczej.	30 minut
Doniczka	ćwiczenie	Wskazanie różnych możliwości generowania pomysłów, uświadomienie korzyści z pracy grupowej.	20 minut
Ołówek i...	ćwiczenie	Wskazanie różnych możliwości generowania pomysłów na „udoskonalanie” dostępnych produktów, uświadomienie korzyści z pracy grupowej.	20 minut
Dobre decyzje 1	zadanie	Kształtowanie umiejętności racjonalnego podejmowania decyzji.	25 minut
Dobre decyzje 2	zadanie	Kształtowanie umiejętności racjonalnego podejmowania decyzji.	25 minut
Siatka decyzyjna	zadanie	Kształtowanie umiejętności racjonalnego podejmowania decyzji w oparciu o przykładowe kryteria.	20 minut

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Fundacja
Młodzieżowej
Przedsiębiorczości**
A Member of JA Worldwide

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Weryfikacja pomysłu

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest przeanalizowanie wygenerowanych pomysłów na biznes i dokonanie wyboru przedmiotu działalności miniprzedsiębiorstwa.

Nauczyciel

Przygotowując uczniów do tego zadania, warto skorzystać z prezentacji *Badanie rynku*. Należy zwrócić ich uwagę na to, że produkt powinien mieć odbiorców (brak klientów = brak zysku).

Nauczyciel nie powinien ingerować w opracowanie i przeprowadzenie badania rynku ani w wyciąganie z niego wniosków, interwencji nauczyciela wymaga jedynie sytuacja, gdy uczniowie decydują się na działania niezgodne z prawem lub zagrażające ich bezpieczeństwu.

Konsultant

Konsultant (np. właściciel małej firmy) dzieli się z uczniami swoim doświadczeniem na temat konsekwencji dobrego/złego rozeznania rynku i trafienia/nietrafienia z produktem w oczekiwania klientów.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Badanie rynku	prezentacja	Wyjaśnienie istoty i celu badania rynku, omówienie metod badania rynku oraz budowy formularza ankietowego.	
Segmentacja rynku	prezentacja	Wyjaśnienie istoty, celu oraz kryteriów segmentacji rynku.	
Badanie rynku - ankiet	ćwiczenie	Przygotowanie kwestionariusza badania ankietowego.	Ćwiczenie przygotowane w dwóch wariantach: 2 x 25 minut lub 1 x 25 minut
Segmentacja rynku	ćwiczenie	Wybór docelowego segmentu rynku dla miniprzedsiębiorstwa.	20 minut
Weryfikujemy pomysł	ćwiczenie	Zweryfikowanie pomysłu na biznes w oparciu o zebrane informacje oraz arkusz weryfikacji pomysłu.	45 minut

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Fundacja
Młodzieżowej
Przedsiębiorczości**
A Member of JA Worldwide

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Tworzenie biznesplanu

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest opracowanie biznesplanu dla wybranej przez nich działalności gospodarczej. Uczniowie korzystają w tym celu z generatora biznesplanu dostępnego na platformie internetowej.

Nauczyciel

Przygotowując uczniów do opracowania biznesplanu, warto skorzystać z dwóch prezentacji: *Budowa biznesplanu* (struktura prezentowanego biznesplanu jest zgodna z rozwiązaniami zaproponowanymi w generatorze biznesplanu) oraz *Analiza SWOT*. W miarę możliwości czasowych nauczyciel może zaznajomić uczniów z techniką formułowania celów SMART (prezentacja *Analiza metodą SMART*).

Nauczyciel zwraca uwagę uczniom na potrzebę planowania, korzyści wynikające z dobrze przemyślanego i zaplanowanego przedsięwzięcia, natomiast nie ingeruje w tworzenie biznesplanu.

Konsultant

Konsultant może okazać się pomocny w opracowaniu niektórych materiałów do biznesplanu, np. analizy finansowej.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Budowa biznesplanu	prezentacja	Omówienie struktury biznesplanu zgodnej z generatorem biznesplanu.	
Analiza SWOT	prezentacja	Wyjaśnienie istoty analizy SWOT.	
Analiza metodą SMART	prezentacja	Nauka formułowania celów metodą SMART.	
Misja i wizja	ćwiczenie	Opracowanie misji i wizji miniprzedsiębiorstwa.	20 minut
Analiza SWOT	ćwiczenie	Dokonanie analizy mocnych i słabych stron miniprzedsiębiorstwa oraz szans i zagrożeń tkwiących w otoczeniu.	45 minut
Próg rentowności	ćwiczenie	Analiza opłacalności przedsięwzięcia, próg rentowności ilościowy i wartościowy.	30 minut
Planowanie – harmonogram Gantta	ćwiczenie	Opracowanie harmonogramu Gantta dla miniprzedsiębiorstwa.	20 minut

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Pożyczka od rady rodziców	ćwiczenie	Obliczenie kosztów pożyczki.	20 minut
Małe cele, a duże osiągnięcia	ćwiczenie	Kształtowanie umiejętności precyzyjnego budowania celów.	20 minut
Ile możemy na tym zarobić?	studium przypadku	Zweryfikowanie umiejętności ucznia w zakresie prognozowania efektów finansowych oraz pozafinansowych przedsięwzięcia.	20 minut

Rejestracja miniprzedsiębiorstwa

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest zebranie udziałów, przygotowanie i podpisanie umowy spółki oraz zarejestrowanie miniprzedsiębiorstwa na platformie internetowej. Po zarejestrowaniu miniprzedsiębiorstwa uczniowie mogą wydrukować Akt rejestracyjny.

Nauczyciel

Nauczyciel zgłasza szkołę na platformie internetowej, zakłada konto dla miniprzedsiębiorstwa (nazwa, login i hasło).

ABC

III Liceum Ogólnokształcące
im. Stefana Batorego
Chorzów

zostało zarejestrowane w dniu

15 października 2011 r.

nr ewidencyjny

001 - 2 - 12 - 10 - 11

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Organizacja pracy

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest dokonanie wyboru dyrektorów miniprzedsiębiorstwa, podział zadań oraz przygotowanie i podpisanie umowy najmu lokalu z dyrektorem szkoły. Uczniowie opracowują wizytówkę miniprzedsiębiorstwa w formie prezentacji w PowerPoincie i umieszczają ją na platformie internetowej.

Nauczyciel

Podczas omawiania struktury młodzieżowego miniprzedsiębiorstwa nauczyciel może wykorzystać jeden ze slajdów prezentacji *Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo*.

Na tym etapie pracy nauczyciel wspiera uczniów w wyborze dyrektorów oraz podziale zadań w miniprzedsiębiorstwie, nie powinien natomiast wpływać na decyzje personalne uczniów.

Konsultant

Konsultant wskazuje uczniom korzyści z właściwego doboru osób na stanowiska kierownicze w firmie; warto, by wskazał również przykłady negatywnych konsekwencji niewłaściwego doboru takich osób.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo	prezentacja	Omówienie struktury młodzieżowego miniprzedsiębiorstwa.	Z prezentacji nauczyciel wybiera tylko slajd dotyczący struktury organizacyjnej miniprzedsiębiorstwa.
Skuteczny dyrektor	ćwiczenie	Określenie cech i umiejętności przydatnych do pełnienia funkcji dyrektorskich w miniprzedsiębiorstwie .	20 minut
Rozgłoszenia radiowa	studium przypadku	Określanie cech lidera.	10 minut
Historia pewnego entuzjazmu	studium przypadku	Określanie cech lidera.	15 minut
Menedżer	studium przypadku	Określanie cech menedżera.	15 minut

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Fundacja
Młodzieżowej
Przedsiębiorczości**
A Member of JA Worldwide

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Dokumentowanie działalności

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z obowiązującymi zasadami prowadzenia dokumentacji w małej firmie. Uczniowie prowadzą podatkową księgę przychodów i rozchodów (PKPiR), rejestry VAT (zakupy i sprzedaż), rozliczenia składek ZUS, rozliczenia z radą rodziców, wypełniają raporty miesięczne (bezpośrednio na platformie internetowej).

Nauczyciel

Nauczyciel wyjaśnia podstawowe zasady prowadzenia dokumentacji w małej firmie, w tym zwłaszcza dokumentacji finansowej (prezentacja *Dokumentacja finansowa*). Nadzoruje prawidłowość sporządzania dokumentów, rozliczeń z radą rodziców oraz raportów miesięcznych mini-przedsiębiorstwa.

Konsultant

Konsultant pomaga uczniom wypełnić dokumenty finansowe oraz rozliczenie miniprzedsiębiorstwa za dany miesiąc, a w kolejnych weryfikuje poprawność sporządzonych przez uczniów dokumentów i rozliczeń.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Dokumentacja finansowa	prezentacja	Wprowadzenie do zajęć: zapoznanie uczniów z podstawowymi zasadami prowadzenia dokumentacji finansowej w firmie.	
Koszty stałe i zmienne	ćwiczenie	Wyjaśnienie różnicy między kosztem stałym i zmiennym, przykłady kosztów stałych i zmiennych.	15 minut
Koszty, wydatki i straty nadzwyczajne	ćwiczenie	Wyjaśnienie różnicy między wydatkiem i kosztem, przykłady kosztów i wydatków, straty nadzwyczajne.	15 minut
Przychody, wpływy, zyski nadzwyczajne	ćwiczenie	Wyjaśnienie różnicy między przychodami i wpływami, przykłady przychodów i wpływów, zyski nadzwyczajne.	15 minut
Wynik finansowy	ćwiczenie	Wyjaśnienie pojęcia „wynik finansowy”, ustalenie elementów składających się na wynik finansowy firmy.	15 minut

VAT w cenie sprzedaży	ćwiczenie	Wyliczanie podatku VAT, cena netto, cena brutto.	10 minut
VAT naliczony, VAT należny	ćwiczenie	Wyjaśnienie pojęć: podatek naliczony, podatek należny.	10 minut
Ewidencje VAT oraz PKPiR	ćwiczenie	Dokumentowanie operacji finansowych w rejestrach VAT (zakupu i sprzedaży) oraz podatkowej księdze przychodów i rozchodów.	45 minut
PKPiR a podatek dochodowy	ćwiczenie	Dokumentowanie operacji finansowych w podatkowej księdze przychodów i rozchodów, obliczanie podatku dochodowego w oparciu o PKPiR.	45 minut
Rozliczenie podatku VAT	ćwiczenie	Sporządzanie deklaracji VAT, wyliczanie podatku VAT przypadającego do zapłaty.	30 minut
Wyliczenie składek ZUS	ćwiczenie	Ustalenie wysokości składek ZUS dla wspólników miniprzedsiębiorstwa.	30 minut

Produkcja

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest organizacja i prowadzenie procesu wytwarzania wybranego produktu lub usługi.

Nauczyciel

Nauczyciel czuwa nad bezpieczeństwem pracy uczniów, monitoruje pracę zespołu oraz spełnianie odpowiednich standardów jakościowych produktu/usługi.

Nauczyciel powinien w szczególności zwrócić uwagę na kilka istotnych kwestii związanych z pracą wykonywaną przez wspólników miniprzedsiębiorstwa, w tym:

- △ Czy produkt /usługa są legalne?
- △ Czy produkt/ usługa spełniają podstawowe normy jakościowe?
- △ Czy zachowane zostały stosowne przepisy dotyczące bezpieczeństwa konsumentów (np. książeczki sanepidowskie w przypadku świadczenia usług gastronomicznych)?
- △ Czy wytwarzanie produktu/świadczenie usług odbywa się w warunkach zapewniających bezpieczeństwo uczniów (BHP)?

Konsultant

Warto spotkać się z przedstawicielem firmy, w której stosowane są nowoczesne technologie, firma uzyskała odpowiednie certyfikaty potwierdzające wysoką jakość produktów/usług. Ciekawym tematem mogą okazać się również zagadnienia dotyczące praw autorskich, uzyskiwania patentów, odpowiedzialności firmy wobec klientów za bezpieczeństwo produktów/usług itp.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Notes z kwiatkiem	ćwiczenie	Analiza czynników wpływających na efektywność produkcji i jakość produktu	45 minut

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Marketing i sprzedaż

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest zaplanowanie działań marketingowych, przeprowadzenie kampanii promocyjnej, zorganizowanie dystrybucji oraz opracowanie kalkulacji ceny sprzedaży.

Nauczyciel

Nauczyciel wprowadza uczniów w tematykę działań marketingowych, może do tego wykorzystać krótkie filmy edukacyjne: *Marketing mix*, *Skuteczna sprzedaż*, *Kalkulacja ceny* oraz prezentacje *Skuteczna promocja* i *Public Relations*.

Konsultant

Konsultant wskazuje uczniom, jak wykorzystać narzędzia marketingowe w zarządzaniu małą firmą oraz pomóc uczniom w skalkulowaniu ceny produktu/usługi i zaplanowaniu kampanii promocyjnej miniprzedsiębiorstwa.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Marketing mix	film	Zaprezentowanie podstawowych narzędzi marketingowych i ich roli w zarządzaniu firmą (wg koncepcji 4P).	5 minut
Skuteczna sprzedaż	film	Zaprezentowanie podstawowych metod zwiększania efektywności sprzedaży.	5 minut
Kalkulacja ceny	film	Zaprezentowanie elementów składowych ceny.	3 minuty
Skuteczna promocja	prezentacja	Istota i cele promocji, formy promocji, reklama jako forma promocji, skuteczny przekaz reklamowy (AIDA).	
Public Relations	prezentacja	Czym jest PR, znaczenie budowania dobrego wizerunku dla efektów działania firmy.	
Kalkulacja ceny	ćwiczenie	Ustalanie ceny wyrobu gotowego.	25 minut

Logo – znak graficzny firmy	ćwiczenie	Projektowanie znaku graficznego miniprzedsiębiorstwa.	20 minut +30 minut; zadanie realizowane jest na dwóch spotkaniach z uczniami
Ogłoszenie reklamowe	ćwiczenie	Zaznajomienie uczniów z zasadami projektowania ogłoszenia reklamowego.	45+45 minut
Firma i jej otoczenie	ćwiczenie	Identyfikacja otoczenia miniprzedsiębiorstwa; otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne.	25 minut
PR miniprzedsiębiorstwa	ćwiczenie	Wyjaśnienie znaczenia dobrych relacji z otoczeniem w aspekcie funkcjonowania przedsiębiorstwa.	30 minut
Ja i wizerunek mojej firmy	ćwiczenie	Wyjaśnienie pojęcia wizerunku, wskazanie, w jaki sposób wspólnicy uczestniczą w tworzeniu wizerunku firmy.	20 minut

Prezentacja efektów przedsięwzięcia

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest przygotowanie raportu podsumowującego pracę miniprzedsiębiorstwa oraz prezentacji w PowerPointcie.

Zarówno raport, jak i prezentację uczniowie zamieszczają na platformie internetowej.

Nauczyciel

Nauczyciel zapoznaje uczniów z podstawowymi zasadami skutecznej prezentacji. W tym celu może wykorzystać film *Trudna sztuka prezentacji* oraz prezentację *Jak prezentować*.

Zanim uczniowie przystąpią do oglądania filmu *Trudna sztuka prezentacji*, warto ich poprosić, by zanotowali wszystkie prezentowane błędy. Po zakończonym filmie można sporządzić listę tych błędów i zastanowić się wspólnie nad tym, jak ich unikać podczas własnych wystąpień.

Konsultant

Konsultant wskazuje na znaczenie sztuki prezentacji oraz stosowania zasad etykiety w zarządzaniu przedsiębiorstwem.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Trudna sztuka prezentacji	film	Wskazanie najczęściej popełnianych błędów podczas wystąpień publicznych.	5 minut
Jak prezentować?	prezentacja	Przedstawia podstawowe zasady wystąpień publicznych, elementy werbalne i pozawerbalne prezentacji oraz zasady przygotowywania pomocy wspierających wystąpienie.	
Skuteczna prezentacja	ćwiczenie	Kształtowanie umiejętności przydatnych podczas wystąpień publicznych/prezentacji.	45 minut

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Fundacja
Młodzieżowej
Przedsiębiorczości**
A Member of JA Worldwide

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

Zamknięcie działalności

Uczniowie

Zadaniem uczniów jest dokonanie końcowego rozliczenia z radą rodziców i współnikami. Przygotowują również podziękowania dla konsultantów biznesowych, którzy pomagali im w prowadzeniu miniprzedsiębiorstwa (wzór podziękowania dostępny na platformie internetowej).

Uczniowie dokonują podsumowania działalności miniprzedsiębiorstwa w zakresie korzyści, jakie odnieśli, uczestnicząc w pracach miniprzedsiębiorstwa (analizując efekty pozafinansowe działalności miniprzedsiębiorstwa).

Ważnym elementem końcowego etapu działalności uczniów jest ich udział w teście kompetencji menedżerskich *Przedsiębiorca czy pracownik?*, który pozwoli im ocenić własne predyspozycje w zakresie samozatrudnienia. Test jest dostępny dla uczniów w tradycyjnej wersji papierowej oraz w wersji on-line, do rozwiązania bezpośrednio na platformie internetowej.

Nauczyciel

Nauczyciel nadzoruje prawidłowość rozliczenia końcowego z radą rodziców oraz podział nadwyżki finansowej między współników. Przygotowuje dla uczniów potwierdzenie ich udziału w programie „Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo” (formularze dostępne na platformie internetowej). Potwierdzenia takie muszą być podpisane przez nauczyciela – opiekuna miniprzedsiębiorstwa oraz dyrektora szkoły.

Konsultant

Proponujemy zaprosić konsultantów biznesowych, którzy wspierali uczniów w prowadzeniu miniprzedsiębiorstwa na uroczyste spotkanie zamykające działalność.

To będzie znakomita okazja do podsumowania osiągnięć miniprzedsiębiorstwa, wskazania jego możliwości rozwoju w przyszłości, a także podziękowania konsultantom za pomoc.

Materiał	Rodzaj	Zastosowanie	Czas, uwagi
Etyka w biznesie	film	Film pokazuje przykłady etycznego zachowania w małych firmach, wskazuje na długofalowe korzyści będące efektem etycznego postępowania firmy wobec otoczenia.	5 minut
Podział nadwyżki finansowej	ćwiczenie	Dokonanie wyliczenia, jaka część nadwyżki finansowej przypada na każdego ze współników firmy.	30 minut
Podsumowujemy działalność	ćwiczenie	Dokonanie analizy i wspólnej refleksji podsumowującej działalność miniprzedsiębiorstwa.	45 minut

Pieniądze to nie wszystko	ćwiczenie	Analiza korzyści pozafinansowych z pracy w miniprzedsięwiorstwie.	20 minut
Czy to się może udać?	studium przypadku	Ocena możliwości realizacji przedsięwzięcia w warunkach realnej gospodarki rynkowej.	20 minut
Lekcje gry na gitarze	studium przypadku	Analiza możliwości realizacji przedsięwzięcia na podstawie zebranych informacji o rynku.	15 minut
Przedsiębiorca czy pracownik?	test	Test kompetencji menedżerskich.	20 minut

Ćwiczenia wspierające

Funkcjonowanie grupy zadaniowej

Ćwiczenie	Zastosowanie	Czas, uwagi
Moja grupa	Przeanalizowanie czynników wpływających na atmosferę w grupie.	20 minut
Jak widzą mnie inni?	Wskazanie mocnych stron członków grupy.	15 minut
Moja rola w zespole	Rozróżnianie różnych ról pełnionych przez członków zespołu oraz określanie ich wpływu na funkcjonowanie zespołu.	30 minut Ćwiczenie sprzyja refleksji ucznia nad określeniem własnej roli w zespole.
Błędy i co dalej?	Kształtowanie umiejętności analizowania popełnianych błędów oraz określania sposobów przeciwdziałania i wprowadzania zmian.	20 minut Należy mocno zaakcentować, że podstawą wprowadzania zmian jest określenie źródła błędów.
Odpowiedzialność, co toaczy?	Ukazanie pojęcia odpowiedzialności jako postawy człowieka. Ćwiczenie sprzyja wskazaniu, jakie są rodzaje odpowiedzialności oraz określeniu skutków braku odpowiedzialności.	25 minut Ćwiczenie służy także refleksji nad własną postawą przyjmowania odpowiedzialności.
Udana współpraca w zespole	Omówienie zasad efektywnej współpracy w zespole	25 minut
Jaki powinien być lider?	Omówienie istoty, cech oraz roli lidera.	25 minut
Jak to jest z głosowaniem?	Uświadomienie znaczenia głosu indywidualnej osoby w procesie podejmowania decyzji.	15 minut

Komunikacja i negocjacje

Ćwiczenie	Zastosowanie	Czas, uwagi
Wyrażanie własnego zdania	Kształtowanie umiejętności konstruktywnego wyrażania swojego zdania, formułowania informacji zwrotnej. Ćwiczenie stwarza możliwość określania skutków destruktywnych sposobów komunikowania się z otoczeniem.	20 minut Warto mocniej zaakcentować i wskazać korzyści wynikające z konstruktywnego komunikowania się z innymi.
Co mówię, nic nie mówiąc?	Kształtowanie umiejętności dostrzegania znaczenia przekazów niewerbalnych w procesie komunikowania się.	30 minut Należy podkreślić, że wiarygodny przekaz jest wtedy, gdy zachodzi spójność między przekazem werbalnym i niewerbalnym.
Co mówić, aby nas rozumieli?	Kształtowanie umiejętności formułowania treści wypowiedzi dostosowanej do możliwości odbiorcy.	20 minut Ćwiczenie wskazuje konsekwencje niedostosowania języka do możliwości odbiorcy.
Pozytywna konfrontacja	Kształtowanie umiejętności konfrontowania własnego zdania ze zdaniem innych osób z zachowaniem zasad konstruktywnej wymiany opinii na określony temat. Kształtuje umiejętność formułowania i przedstawiania argumentów uzasadniających zajmowane stanowisko oraz odnoszenia się do argumentów drugiej strony - budowania kontrargumentacji.	45 minut Wartością tego ćwiczenia jest uświadomienie uczniom tego, aby umieli nawiązywać dialog, prezentować własne zdanie poparte argumentami, z jednoczesnym akceptowaniem tego, że inni mogą mieć odmienne zdanie.
Skuteczny przekaz informacji	Poznanie zasad przekazywania informacji w sposób przyciągający uwagę odbiorcy.	20 minut
Jak wpływać na innych?	Analiza różnych czynników motywujących ludzi do określonych zachowań, wpływających na skuteczne negocjacje.	20 minut Kształtowanie umiejętności wpływania na innych wymaga wielokrotnego treningu w różnych sytuacjach zadaniowych.

Każdy może negocjować, cz. 1	Kształtowania umiejętności i nawyku przygotowania się do negocjacji jako sposobu szukania rozwiązań problemów oraz jasnego określania swoich celów.	15 minut Warto zachęcić uczniów do refleksji nad ich własną gotowością do ustępstw.
Każdy może negocjować, cz. 2	Kształtowanie umiejętności formułowania problemu negocyjacyjnego oraz wskazywania różnych możliwości rozwiązania problemów.	20 minut Szczególną uwagę należy zwrócić na właściwe oddzielenie stanowisk od interesów. Może to na początku stanowić trudność dla uczniów.
„Per aspera ad...?”	Kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów	15 minut
Konflikty – reakcje ludzi	Dokonanie analizy różnych sposobów zachowań w konflikcie.	30 minut
Rozwiązywanie konfliktów	Przygotowanie do konstruktywnego rozwiązywania konfliktów.	25 minut
Uniknąć niepowodzeń	Uświadomienie czynników wpływających na niepowodzenie w realizacji planów.	20 minut

